

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

¹Університет митної справи та фінансів

Анотація: У статті проаналізовано сучасні проблеми функціонування банківського сектору України та впливу на нього деструктивних факторів, пов'язаних із війною на території України. Досліджено особливості функціонування державних банків, їх ефективність та подальші перспективи розвитку.

Ключові слова: банківський сектор; державний банк; ефективність; режим воєнного стану; деструктивні фактори.

Abstract: The article analyzes the current problems of the functioning of the banking sector of Ukraine and the impact of destructive factors related to the war on the territory of Ukraine. Peculiarities of the functioning of state banks, their efficiency and further prospects for development have been studied.

Key words: banking sector; state bank; efficiency; martial law regime; destructive factors.

Оголошення воєнного стану в країні у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та подальше його продовження (наразі до 13 травня 2024 року) зумовили трансформацію всієї системи державного управління та господарських відносин. Банківська система також зазначала на собі значного впливу, що було пов'язано із запровадження НБУ та КМУ низки обмежувальних заходів в фінансовій та банківській сферах.

Банківська система є доволі унікальною для країн, що декларують розвиток на основі ринкових законів та механізмів, оскільки більше 50 % активів українських банків належить саме державі. Хоча і стратегічними документами визначається, що головним завданням є вихід держави із статуту державних банків, однак на практиці відбувається все навпаки. Так, у 2023 році Урядом було прийнято рішення про участь держави у виведенні з ринку АТ "СЕНС БАНК" для забезпечення стабільності фінансової системи України та захисту інтересів вкладників й інших кредиторів банку. Відтак, на початок 2024 року кількість державних банків зросла до 5 з поміж 63 функціонуючих банків в Україні. Більше того, державні банки стали майже основними гравцями на ринку банківських послуг, а їх діяльність не стільки віддзеркалює домінуючі тренди у функціонуванні банківської системи, скільки формує їх.

Про особливість та важливість державних банків йдеться і в оновлених Основних (стратегічних) напрямках діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки, що було затверджені у 2022 році. Так, документ визначено, що місія банків державного сектору у період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки полягає в активній участі у забезпеченні фінансової стабільності України, підтримці та стабільності функціонування банківського сектору, забезпеченні фінансування пріоритетних галузей економіки та безперебійного функціонування підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури, у тому числі таких, що знаходяться у державній власності [1].

Саме державні банки стали платформою для запровадження та реалізації різноманітних програм підтримки населення з боку держави та міжнародних донорських та благодійних організацій. Разом з тим, до державних банків було суттєво підвищено вимоги щодо корпоративного управління, посилено моніторинг їх діяльності.

Стратегічними цілями державних банків у період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки є:

- забезпечення фінансової підтримки пріоритетних галузей економіки та підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури;
- доступність надання банківських послуг для забезпечення захисту прав споживачів, зокрема в рамках соціального захисту населення за умови відсутності фізичної загрози працівникам банку;
- створення умов для швидкого відновлення надання банківських послуг у повному обсязі та забезпечення функціональності й безперервності роботи банків державного сектору;
- створення, налагодження та підтримання функціонування ефективної системи фізичної безпеки (центрального апарату та відокремлених підрозділів банку, в тому числі безпеки працівників банку), безпеки операційних систем, зокрема з використанням хмарних рішень, та кібербезпеки;
- впровадження заходів, спрямованих на зниження ризиків, у тому числі реалізації можливих загроз, здійснення заходів з безпеки банку, зокрема контроль за ризиками безпеки (у тому числі фізичної, фінансової, кібербезпеки та безпеки операційних систем), ліквідації та/або мінімізації наслідків реалізованих загроз та кризових ситуацій;
- безперебійна ефективна робота керівників банку для забезпечення прийняття необхідних управлінських рішень;
- збереження фінансової стійкості банку, виявлення можливих загроз такій стійкості, а також оперативне реагування на загрози фінансової стійкості та/або їх уникнення [1].

Якщо на початку 2022 року очіувалося, що у період воєнного стану державні банки не зможуть забезпечити планований до війни рівень основних показників діяльності, то на практиці виявилось, що державні банки та й банківський сектор загалом не тільки змогли вистояти та протидіяти деструктивним факторам, але й активно розвиватися та отримувати високі показники. За результатами діяльності у 2023 році українські банки за попередніми даними одержали 86,5 мільярда гривень чистого прибутку, що майже вчетверо вище показника за 2022 рік та на 12% вище за результати 2021 року, до повномасштабного вторгнення. Основним рушієм зростання доходності банківського сектору залишається збільшення процентних доходів як від високоліквідних активів, так і кредитування [2].

Безперечно, що діяльність банківського сектору у 2024 році буде залежати від воєнних подій, однак загальна макроекономічна ситуація в країні, облікова та валютна політика НБУ також мають вагомим значення. Фактор непередбачуваності у строках завершення воєнного стану не дають можливості банкам чітко планувати свої стратегії розвитку. Більшість банків були вимушені призупинити дію своїх стратегій або суттєво їх відкоригувати. Однак затягування строків дії воєнного стану в Україні може негативно вплинути на загальні тенденції розвитку банківського сектору.

Таким чином, банківський сектор показав свою стійкість та потенціал для подальшого розвитку, не зважаючи на складні фінансово-економічні, політичні та воєнні обставини, що дає можливості для формування оптимістичних прогнозів його подальшого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Основні (стратегічні) напрями діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. URL: <https://mof.gov.ua/storage/filesОсновніНапрям.pdf> (дата звернення 15.02.2024).

2. Банківський сектор отримав 86,5 млрд грн прибутку за 2023 рік згідно з оперативними даними. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bankivskiy-sektor-otrimav-865-mlrd-grn-pributku-za-2023-rik-zgidno-z-operativnimi-danimi> (дата звернення 15.02.2024).

Архирейська Наталія Вікторівна, к.е.н., доц., декан фінансового факультету, Університет митної справи та фінансів, Дніпро, e-mail: anv56@ukr.net.

Archireyska Nataliya V. – PhD in Economics, Associate Professor, Dean of the Faculty of Finance, University of Customs and Finance, Dnipro, e-mail: anv56@ukr.net.

Єдинак Володимир Юрійович, к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Університет митної справи та фінансів, Дніпро, e-mail: v.iedinak@gmail.com.

Yedynak Volodymyr Yu. – PhD in Economics, Associate professor, Docent of the Department of Management of Foreign Economic Activities, University of Customs and Finance, Dnipro, e-mail: v.iedinak@gmail.com.

Литвин Юрій Петрович, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Університет митної справи та фінансів, Дніпро, e-mail: litvinyr@gmail.com.

Lytvyn Yurii P. – a higher education graduate of the Doctor of Philosophy degree at the Department of Finance, Banking and Insurance, University of Customs and Finance, Dnipro, e-mail: litvinyr@gmail.com.